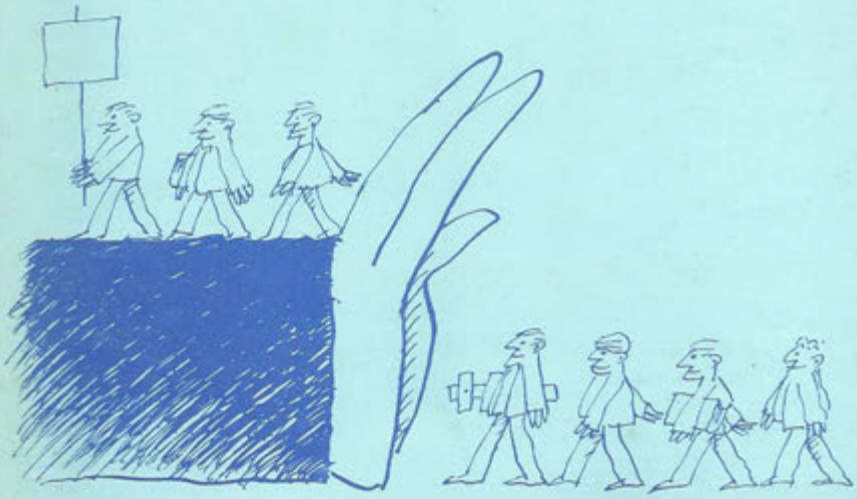
TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIM İÇİN

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

SERDAR CAN

YARIN YAYINLARI

Toplumsal Yaşama Katılım İçin ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

*

Serdar Can

YARIN YAYINLARI
EĞİTİM - GENÇLİK DİZİSİ
19.4.02
Birinci Basım: Ocak 1986
Kapaktaki çizgi:
Hatay Dumlupınar

Baskı: Kent Basımevi
Kapak baskısı: Atılım Ofset
Cilt: Dostlar Mücellithanesi
Yazışma Adresi: Mollafenari Sokak, Nadir Han, Kat: 5
Cağaloğlu - İstanbul

Toplumsal Yaşama Katılım İçin ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

Serdar Can

YARIN YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

ÖĞRENCİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİNİN İLKELERİ 10

Aşılması Gereken Yanlış İnançlar 10

Öğrenci Gençliğin Katılım Araçları:
Öğrenci Dernekleri 12

Öğrenci Dernekleri Üniversite
Yaşamından Kopmamalıdır 12

Öğrenci Derneklerine Üye Olmak İçin
Öğrenci Olmak Yeterli Koşuldur 15

Demokratik İşleyiş Sağlanmalı,
Taban Söz ve Karar Sahibi Olmalıdır 17

Hedef Ulusal Düzeyde
Öğrenci Birliğinin Sağlanmasıdır 22

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ KURULURKEN 25

Önceki Derneklerin Tasfiyesi Sorunu 25

Kurucu Üyeler İçin Rektörlük İzni Gerekiyor mu? 27

Üniversite ve Fakülte Dernekleri
Birarada Olabilir mi? 30

Tüzel Kişilik Kazanma Sorunu 32

Federasyon-Konfederasyon Sorunu,
Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsü 35

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ VE TEPKİLER 39

ÖĞRENCİ DERNEKLERİNİN ÇALIŞMA PROGRAMI
NELERİ KAPSAMALIDIR? 45

SONUÇ 51

GİRİŞ

Ülkemizde 15-24 yaş gurubunda 9 milyon genç insan var. 4.5 milyona yakın genç üretime katılıyor. 2.7 milyon genç "boşta gezer, okulsuz, işsiz" durumda bulunuyor, 1.4 milyon genç insan ise öğrenim görüyor.

Bu gençlik kesimlerinin ayrı ayrı ve bir bütün olarak genç olmalarından gelen yığınla sorunları var. Bu sorunların yaşadığımız 1985 Uluslararası Gençlik Yılı nedeniyle önemlerine uygun ağırlıkta ele alınıp incelenmeleri gerekirken, nerdeyse üzerleri örtülmeye çalışıldı. Hiçbir devlet kurumu ve yetkili 1985 Gençlik Yılı'nda bir tek ana sorunun çözümlenmiş olduğunu öne süremez.

Sorunların çözümüne çalışmak bir yana, bir ses bütün genç kulaklara ısrarla sanki şöyle fısıldadı:

"Gençler susunuz. Uslu uslu oturunuz. Sizler için demir disiplinle yönetilen, bilimi kapısından sokmayan üniversiteler yaptırdık. Sizler için izbe, kuytu kahvelerimiz var. Biraz toplama kamplarını hatırlatan, yarınızdan çoğunu sokaklarda bırakan yurtlarımız, yatakhanelerimiz var. Diplomalarımız var, bir işe yaramayan. Sizler için aranızdan "tembelleri", "haylazları" ayıklayan yönetmelikler hazırladık. Harçlar koyduk, sorumluluğunuzu artırmak için. Gençler susunuz ve kendinizi bize emanet ediniz. Sizi, sizden iyi biz düşünürüz."

Tüm ülke gençliği gıyabında yargılanmış ve mahkum edilmiş gibidir. Gençliğe "adam edilecek cahiller ve suçlular topluluğu" gözüyle bakılmaktadır...

Bu koşullarda hazırlanmış olan elinizdeki kitapçık, ağırlıklı olarak öğrenci gençliğin sorunlarına yönelik olarak hazırlandı. Ana fikri de son derece yalın: tüm sorunların çözümünde odak noktasının "katılım" olduğuna inanıyor. Ve öncelikle çözümlenmesi gerekenin "katılım" sorunu olduğuna; bir başka deyişle, öğrencilerin ancak örgütlenerek hak arama eyleminde başarılı olacaklarına inanıyor.

Gençlik diyor ki:

"Bugünüm ve geleceğim için planlar yaparken, benim görüşümü almıyorsun. Ancak benim de kendi görüşümü oluşturabilme ve savunabilme hakkım olmalı. Beni üniversitelerden atıyor musun? Ama ben de, bu düzenlemeler haksızdır, değiştirilmelidir diyebilmeliyim. Yurt sorununu çözemiyor musun? Devletin gücü ancak bu kadarına yeter mi diyorsun? Ben de bunun inandırıcı olmadığını, ülke kaynaklarının dağıtımında yaptığın tercihleri değiştirirsen, bu sorunların nasıl çözümlenebileceğini anlatabilmeliyim. Harç mı koyuyorsun? Ailemin sofrasından elini çek diyebilmeliyim. Paralı eğitim Anayasa'nın tanıdığı eğitim hakkına saldırıdır diyebilmeliyim. Her gün haklarımı kısıtlıyor, onları elimden alıyorsun. Ben de çıkarlarımı savunabilmek için örgütlenebilmeliyim. Gençlik Yılı'nı baştan savma işlerle geçiştiriyorsun. Ama ben gençliğin örgütlü gücü ile, gençliğin yaratıcılığını ve girişimciliğini geliştiren kitlesel boyutlarda gençlik festivalleri, sportif organizasyonlar, kültürel çalışmalar, bilimsel konferanslar, seminerler düzenleyebilirdim..."

Gençliğin toplumsal yaşama katılımı ve bu amaç-

la örgütlerini kurabilme sorunu işçi, köylü, öğrenci, tüm gençlik kesimlerinin ortak ana sorunudur. Buna karşın elinizdeki kitapçık, öğrenci gençliğin katılım hakkı ve örgütlenme biçimi ve çalışma ilkelerini kapsıyor olması nedeniyle, eksik bir çalışma gibi değerlendirilebilir. Ancak, öğrenci gençliğin örgütlenme aşamasına gelmesi ve bu yolda çok ciddi adımlar atmış olması hemen çözümlenmesi gereken sorunları bizlerin gündemine getirdi. Gençliğin katılım talebini savunmak ve bu talebin ayrılmaz parçası olan örgütlenme sorunu üzerine sağlıklı görüşlerin oluşmasına katkıda bulunmak için kendi önerilerimizi sunuyoruz.

İçtenlikle şuna inanıyoruz: bu kitapçık, konu aldığımız öğrenci örgütlenmesi sorunları üzerine yazılabilecek eksiksiz bir çalışma değil. Önermelerimizin doğruluğuna inanıyoruz. Ancak en önemlisi, bu konuda bir ilk adımın atılması gereğiydi. Bu amaçla dağınık, parça parça söylediklerimizi biraz genişleterek, derli toplu biçimde sunmayı önemli ve yararlı gördük.

Tartışılmasında yararlı olacağına inandığımız ve burada savunduğumuz görüşleri eskiten, daha gelişkin, yeni çalışmaları görmek bizi sevindirir. En azından o güne kadar, emeğimizin bir gereksinimi karşılayacağına ve daha ileri çalışmalara yararlı bir temel oluşturacağına inanıyoruz.

ÖĞRENCİ GENÇLİK ÖRGÜTLENMESİNİN İLKELERİ

AŞILMASI GEREKEN YANLIŞ İNANÇLAR

Gençliğin örgütlenmesinin önüne geçilerek, toplumsal yaşamdan dışlanması, bir politikadır. Her politika, onu uygulayanların ellerindeki zorlayıcı araçlar ne olursa olsun, kendisini meşrulaştıracak düşüncelere gereksinim duyar. Terör ile gençlik ve demokratik haklar arasında kurulan bağlantı, bu politikanın ideolojik zeminini oluşturuyor. Somut olguları, tarihi ve güncelliği çarpıtarak türetilen yanlış inançlar ile bu politika beslenmeye çalışılıyor.

Gerçekte ise, yakın tarihimize göz attığımızda, kitlelerin kazandığı demokratik özgürlüklerin değişimden yana olan eğilimleri güçlendirdiğini ve yaygınlaştırdığını görürüz. Bu durum kurulu düzen savunucularının telaşını beraberinde getiriyor. İşte terör bu noktada başlıyor ve değişimin enellenmesinde bir araç olarak kullanılıyor. Bu nedenle demokrasi ile terör arasında bir ilişki olduğu doğrudur. Ancak bu ilişki demokrasinin terörü yaratması biçiminde değil, terörün demokrasiyi yok etmek için kullanılması biçimindedir. Terörü önlemenin yolu olarak demokratik özgürlükleri kısıtlamayı önerenler, terörü yaratanlar ve destekleyenlerdir.

Terörün tırmandırılmasından yarar umanlar ile terörü politik savaşımın biçimi olarak benimseyenler varolmaya devam edeceğine göre, toplumda terör tehlikesi potansiyel olarak hep var olacaktır. Deneyler bunu gösteriyor. Halk yığınları ve demokrasiden yana olanlar bu ve benzer sorunların çözümünü demokratik kurumların ve özgürlüklerin güçlendirilmesinde görüyorlar. Demokrasi karşıtları ise, bu durumu özgürlükleri kısmanın aracı olarak kullanmak istiyorlar.

Gençliğin toplumsal yaşama katılımı ile terör arasında bağ kurulmaktan vazgeçilmelidir. Yığınların, dolayısıyla gençliğin demokrasi bilinci toplumsal gelişmenin güvencesi olduğuna göre, bu bilincin gelişimi engellenmemeli, tersine önü açılmalıdır. Eğer bir genç kuşak öğrenim yılarında hiçbir demokratik kurumla tanışmamış, kendisine ilişkin sorunlarda bile kendisinden hiçbir görüş alınmamış, susması ve itaat etmesi telkin edilmiş, hatta ürkütülmüş ise, nasıl demokratik bilinç kazanacaktır? Demokrat kimliğini nasıl geliştirecek ve toplumun yöneticisi olma niteliklerine nasıl ulaşacaktır?

İlerde toplumsal yaşamın türlü alanlarında görev alacak, ülke yönetimine katılacak olan gençler, bu nitelikleri daha öğrencilik yıllarında ortak bir amaç çevresinde toplanarak, belli kurallar içinde davranarak, düşünceler üreterek öğrenebilirler.

Öğrenci gençliğe bakıştaki tersliği göstermek için iki yetkilinin sözlerini örnek olarak vermek istiyoruz.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin yönetici öğretim üyelerinden birisi, Yarın dergisinin sorularını yanıtlarken, şöyle diyor: "... hastanelerde bu yapılıyor mu? Hastaların hastane idaresine katıldığını hiç gördünüz mü? O halde, öğrenciler de üniversite yönetimine katılamaz!"

İhsan Doğramacı da diyor ki: "Sütten ağzımız yandı, yoğurdu üfleyerek yiyoruz."

Öğrenci gençlik ne hastadır ne de üstüne üflenecek bir yoğurt.

Gençlikten bu denli korkmak hayra alamet olamaz. Köle ruhlu, silik, yönetilmeye muhtaç bir gençlik toplumun yarınlarının yok olması demektir. Dinamik, insiyatifli, toplumda ve bulunduğu kurumlarda söz sahibi, saygın bir gençlik ise, aydınlık ve diri bir geleceğin müjdesini verir.

ÖĞRENCİ GENÇLİĞİN KATILIM ARAÇLARI: ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

Engellemelere karşın öğrenciler derneklerini kurmaya başladılar. Yaygın biçimde kuruluş çalışmaları sürdürülen, kimi üniversitelerde ve fakültelerde kurulmuş olan dernekler, gençliğin yığınsal örgütleri ve katılımın temel araçlarıdır.

En haklı istekler bile uğrunda çaba harcandığı zaman elde edilir. Bu nedenle geniş gençlik kesimlerinin sahip çıkması ve yasal haklarını en son kırıntısına kadar kullanması ile katılım sürecinin yolu açılacaktır. Ancak bu sürecin olumlu bir çizgide gelişmesi demokratik yığınsal gençlik örgütlenmesinin ve ilkelerinin doğru kavranması ile olanaklıdır.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ ÜNİVERSİTE YAŞAMINDAN KOPMAMALIDIR

Öğrenci dernekleri diğer demokratik örgütler (sendikalar, meslek odaları vb.) gibi, içinden doğdukları toplumsal kesimin çıkarlarının savunulması için vardırlar. Bu nedenle öğrenci derneklerinin bu işlevi

yerine getirebilmeleri için üniversite yaşamının tüm sorunlarını yakından tanımaları, sportif, kültürel, akademik vb. gereksinimlerle doğrudan ilgilenmeleri zorunludur.

Kuşkusuz üniversiteli genç toplumun genel sorunlarına da ilgi duyacak, yanıt arayacak ve bu ilgi ve arayış öğrenci derneklerinin çalışmalarına da yansıyacaktır. Öğrencilerin özgün sorunları ile yerel toplumsal sorunlar arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle öğrenci derneklerinin işlevini üniversite yaşamının özgün yanlarından aldığını savunmak ile ülke sorunlarına kayıtsız kalamayacağını savunmak birbiriyle çelişmez.

Ancak sorunu bu ikili ele alışta çok dikkatli olmak gerekir. Çünkü en çok ve en kolay bu noktada yanlışlara düşülüyor ve doğru rotadan ayrılınıyor.

Tüm toplumsal sorunların çözümüne yönelik savaşım ile belirli toplumsal kesimlerin günlük kısmi çıkarlarının savunulması biribirine bağlı olmakla birlikte, tek bir düzeyde, aynı örgütenme eliyle yürütülen bir savaşım değildir. Toplumsal sorunlara köklü çözüm getirme savı taşıyan savaşım siyasal iktidar savaşımıdır. Ve bu savaşım da ancak bir program üzerinde birleşmiş siyasal bir örgütlenme eliyle yürütülebilir. Bu nedenle siyasal partiler değişik toplumsal kesimlerin günlük kısmi çıkarlarını da savunmakla birlikte, kendilerini bununla sınırlamazlar. Oysa her toplumsal kesimin her an savunulması gereken günlük somut çıkarları vardır. Bu çıkarları paylaşanların biraraya gelmesi ortak siyasal görüş birliğine varmalarını gerektirmez. İşte demokratik kitle örgütleri bu çıkarların savunulması amacıyla oluşurlar.

Yinelersek, kısmi çıkarlara dayalı ekonomik-de-

mokratik savaşım ile siyasal savaşım birbirinden etkilenmekle birlikte, biri diğerinin yerini tutamaz. Her iki savaşım kendi ayırdedici özelliklerine bağlı olarak değişik türde örgütlenme biçimleri yaratırlar.

Öğrenci dernekleri temel nitelikleri ile öğrenci gençliğin öğrenci ve genç olmalarından gelen tüm sorunlarını çözmeyi amaçlayan demokratik kitle örgütleridir. Öncelikle bu nesnel gereksinimin zorlaması sonucu doğmuşlardır. Bu nedenle, hangi gerekçeyle olursa olsun üniversite yaşamının ve sorunlarının dışına düşmeleri onları bu nesnellikten kopartacaktır. Bu yanlışın bedeli tabanının daralması, parçalanması ve giderek kuruması olacaktır. Üniversite yaşamında ve toplumda tüm ağırlıklarını yitireceklerdir.

Öğrenci derneklerini üniversite yaşamından koparan bir diğer etmen de seçilecek olan örgütlenme biçimidir.

12 Mart'ın hemen ertesinde öncelikle Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük illerde, giderek tüm öğrenim kurumlarının bulunduğu illerde, bu illerin adını taşıyan öğrenci dernekleri kuruldu. Bu dernekler genel bir toparlanma sağlanması açısından yararlı bir işlev gördüler. Kısa zamanda yığınsallaşmayı başardılar. Ancak yarı politik nitelikteydiler. Var olan birim derneklerinin üzerinde tartışılmaz bir etkiye sahiptiler. Kendilerini birim öğrenci örgütlerinin yerini alacak alternatif örgütler olarak görmemişlerse de, pratikte insiyatifi ellerinde topladılar. Doğal olarak, bu tür bir örgütlenmenin, üniversite ve fakülte birim dernekleri kadar öğrencilerin günlük yaşamlarına girme olanakları yoktu ve olamazdı da. Ve gelişen süreçte bu örgütlerin üniversite yaşamının sorunları ile bağları giderek zayıfladı, asıl olarak savundukları ilerici ilke-

leri savunan yanları gelişti. Sonuç olarak da bu örgütler üniversite sorunları üzerinde bir anlaşma zemini olmak niteliğini kaybettiler ve genel öğrenci kitlesi üzerindeki otoritelerini yitirdiler. Oysa dönemin siyasal koşulları en geniş öğrenci yığınlarını birleştirecek demokratik bir öğrenci örgütlenmesini her zamankinden daha çok gerekli kılıyordu. Bu tür bir örgütlenme ise, ancak üniversite yaşamının temel sorunları üzerinde yığınları birleştirme anlayışına dayalı, kademeli bir oluşum ile başarılabilirdi. Bu başarılamadı.

Başka çalışmalarımızda bu sorunun tarihsel boyutunu olumlu ve olumsuz yanlarıyla inceleyeceğiz. Ancak hemen belirtelim ki, öğrenci gençliğin en etkin ve ağırlığının en fazla olduğu dönemlerde üniversite yaşamı ile bütünleşmiş yığınsal örgütler görüyoruz.

Etkin ve yığınsal bir güç olabilmeleri için öğrenci derneklerinin ayaklarını üniversite yaşamının her alanına sıkı bir biçimde basmaları gerekir.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİNE ÜYE OLMAK İÇİN ÖĞRENCİ OLMAK YETERLİ KOŞULDUR

Yukarıda sıkça yinelediğimiz gibi, bugün temel bir gereksinim olan öğrenci örgütleri sendikal nitelikte örgütler olmak durumundadırlar. Bu örgütler işlevlerini yöneldikleri kesimin güncel çıkar birliğinden alırlar. O halde bu örgütlere üyelik, onların niteliklerine uygun ölçülere bağlı kılınmalıdır. Siyasal görüşü ne olursa olsun, bir öğrencinin öğrenci olmaktan ileri gelen sorunları için daha etkin bir savaşım vereceği bilinci ile davranması üyelik için yeterli sayılmalıdır. Daha doğru bir anlatımla, üyelik için öğrencide, kendi öğrencilik çıkarları ve katılım için örgütlü çaba harcama bilinci dışında hiçbir siyasal bilinç, önkoşul olarak öne sürülmemelidir.

Böyle bir görüntü, hem ilkesel olarak, hem de özellikle günümüzün özgün koşullarında öğrenci derneklerini zaaflı kılar. Ancak sorunun başka bir boyutu daha var. Kuşkusuz öğrenciler ilgi duydukları sorunlara çözüm araştırırken, çeşitli dünya görüşlerinden etkileneceklerdir. Bu dünya görüşlerinden bir kısmı kabul görürken, bir kısmı benimsenmeyecek ve hatta belki de barınamayacaktır. Ve sözkonusu süreç içinde ağırlık kazanan görüşler dernek yönetimine de yansıyacaktır. Bu son derece doğaldır. Yeter ki örgütün sendikal niteliği unutulmasın ve yönetim olmanın avantajları diğer eğilimleri tahakküm altına almak için kullanılmasın.

Üyelikte bir başka sorun da, bugünkü yasa elvermemekle birlikte, doğal üyelik sisteminin savunulup savunulmaması sorunudur. Doğal üyelik sisteminde, öğrenci yüksek öğrenim kurumuna kaydını yaptırdığı anda başka bir gönüllü isteme yer olmaksızın o öğrenim kurumundaki öğrenci derneğine üye sayılır. Bu, önceki yıllarda talebe cemiyetlerinde varolan üyelik sistemiydi.

İlk bakışta çeşitli çekici yanları olsa ve kitleselleşmenin bir yöntemi gibi gözükse de, yakından bakıldığında olumsuz sonuçlar doğurduğu görülüyor. Öncelikle örgütle üye arasında hiçbir bilinç ve gönüllü bağa dayanmadığı için, bu sistem etkin bir örgütlenmenin yöntemi olamaz. Örgütlenme, üniversite yaşamına katılım ve kendi sorunları için birlikte çaba harcama bilincine dayanmalıdır. Bu ise doğal üyeliği değil, gönüllü üyeliği gerektirir. Özetle, yığınsallaşma yapay değil, örgütsel çalışmanın bir başarısı olarak sağlanmalıdır.

Öte yandan doğal üyelik sistemi, öğrenci birlik-

leri deneyinde görülmüştür ki, örgütler üzerine iktidarın ayak oyunlarına elverişli bir sistemdir. Sahteciliğe, örgütü çift başlı hale getirecek kongre oyunlarına olanak sağlayabilir. Bu nedenlerle doğal üyelik sistemi savunulmamalıdır.

DEMOKRATİK İŞLEYİŞ SAĞLANMALI, TABAN SÖZ VE KARAR SAHİBİ OLMALIDIR

Öğrencilerin gönüllü birliğine dayalı, canlı yığınsal bir örgüt olabilmenin temel koşullarından birisi de, örgüt çalışmalarında tabanın söz ve karar sahibi kılınmasıdır. Bunun temel kurumları, kararların oluşmasında geniş bir tartışma ortamının sağlanması ve kademelerde görevlendirmelerin seçim yoluyla yapılmasıdır. Tabandaki her üye, istediğinde yeteneklerine uygun düşen dernek görevini talep edeceğinden, çoğunluğun onayını alarak bu görevi üstlenebileceğinden emin olmalıdır. Yalnızca dernek yönetim kurulunun seçimle görev alması, tek başına tabanın kararlarda söz sahibi olmasını sağlamaya yetmez. Kolaylıkla öngörülebilir ki, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak sınıf, bölüm vb. birim yöneticilerine, ara kademelere gereksinim duyulacaktır. Bu tür ara kademelerde de görevlendirme atama yolu ile değil, ilgili birim içinde yapılacak seçimle olmalıdır. Bunun gibi, kültür, spor, sanat vb. alanlarda yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak kendi görev alanlarında yetki kullanan yardımcı organlara gereksinim duyulacaktır. Bu organlar da, ilgili alanlarda etkinliklere katılan dernek üyelerince seçilerek, işbaşına getirilmelidir.

Öte yandan tüm etkinlik alanlarında, özellikle önemli kararların alınmasından önce ilgili tüm üye-

lerin katılmasını amaçlayan toplantılar yapılmalı ve sorunla ilgili tabanın görüşleri alınmalıdır. Bu ikna ve tartışma sürecini yaşamayan kararlar beklenen etkilerini gösteremezler.

Demokrasinin bir unsuru da tabandan seçimle yetki alan yönetici kademelerin bu yetkilerini nasıl kullandıklarının hesabını yine tabana vermeleridir. Bu, yürütülen çalışmalarla ilgili değerlendirme tartışmalarını gerekli kılar. Bu tür bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarını, olağan kongreleri beklemeksizin uygun aralıklara yapmak, söz konusu demokratik işleyiş ilkesini etkinleştirir.

Bu arada, ilgili organların tüzükten aldıkları cezalandırma yetkilerini, öğrenci örgütlerinin baştan beri anlatılan niteliklerine uygun düşmeyen ölçüleri esas alarak kullanmaya yönelmeleri yapılabilecek en büyük yanlış olur. Daha açık bir deyişle, tüzükteki yetkilerin, yönetimdeki gurubun elinde baskı aracına dönüştürülmesi, binbir emekle toplanan bir çuval incirin berbat edilmesinden başka anlama gelmez. Böylesi bir yanlışta kaybeden yalnızca yetkilere muhatap olan kesim değil, yetkileri kullanan yönetici kesim de başta olmak üzere ,tüm öğrenci hareketi olur. Daha da ötede, yığınsal demokratik bir öğrenci hareketinin olumlu etkilerinden yoksun kalan toplum olur.

Tabanın söz ve karar sahibi olması sorununu tartışırken, dernekler kanununun 56. maddesini ayrıca değerlendirmek gerekir. Bu madde öğrenci dernekleri organlarında görev alma yasağını düzenliyor.

Bu düzenlemeye göre, ayrı ayrı öğretim kurumlarında olsalar bile iki yıl, sömestr usulü uygulanan yüksek öğretim kurumlarında bu süreyi dolduracak sömestr sayısı kadar sınıfta kalan ya da bulundukları

öğretim kurumlarını normal bitirme süresinden iki yıl sonrasına kadar bitirmemiş olan öğrencilere derneğin organlarında görev alma yasağı getiriliyor. Bu kesinlikle anti-demokratik bir maddedir. Öğrencilerle, yasakoyucuların dernek yöneticilerinde aradıkları özelliklerin farklı olması anlaşılır bir durumdur. Ancak anlaşılmaz olan, yasakoyucuların kendi değer verdikleri özellikleri, devletin yasakoyma kudretine dayanarak öğrencilere de dayatıyor olmalarıdır. Onlara sınıfta kalan öğrenciyi seçemezsin demeleridir. Bu konuda kararı veren öğrenciler olmalıydı. Kuşkusuz YÖK üniversitelerinde, derslerinde başarılı olmak bir öğrenci için dikkat çekici bir özelliktir. Ancak dernek yöneticiliği ayrı bir iştir. YÖK üniversitelerinde, derslerinde kimi başarısızlıklara uğrayan öğrenciler, pekâlâ dernek çalışmalarında başrılı olabilirler. Yok eğer bu madde konulurken sözkonusu öğrencilerin dernek işlerine zaman ayırmaları yüzünden öğrenimlerinin tehlikeye düşeceği öngörülmüş ve bu önlenmek istenmişse, daha doğru bir ifade ile iddia bu ise, iki çift söz etmeden geçmek olmaz. Birincisi, yasakoyucu neden bu iyiniyetini 40 bin öğrenciyi üniversitelerden yaka paça kovan, Yüksek Öğretim Kanununun 44. maddesini düzenlerken göstermedi. İkincisi de, öğrencilerin vesayete muhtaç olmadıklarıdır. Kendi geleceklerini yasakoyucudan iyi düşüneceklerdir. Bırakınız, görev alıp almayacaklarına, kimi seçip seçemeyeceğine öğrenciler karar versinler. Tüm bunların ötesinde kuşkumuz odur ki, bu madde öğrencileri tehdit amacıyla konmuştur. Hiç kimse, yarın bir öğretim üyesinin bu maddeyi dernek yönetim kurullarına karşı kullanmayacağının güvencesini veremez. Yasa açıkça öğretim üyesinin eline, kötüye kullanıldığı tak-

dirde, öğrencilerin iradesi ile seçilmiş bir yönetici organı düşürme olanağı vermiştir.

Kısacası bu madde, öğrencilerin kendi yöneticilerini kendilerinin, yine kendi değer ölçüleri içinde seçmeleri gibi son derece doğal bir hakka yapılmış anti-demokratik bir müdahaledir.

Dernek içi demokrasiye ilişkin diğer bir tartışma, organlarda görev alan yöneticilerin, ikinci bir kez aynı organlarda görev almasının doğru olup olmadığı konusundadır. İyiniyetli olduğu kuşku götürmeyen kimi eğilime göre, aynı öğrencilerin üstüste birden çok dönem yönetici organlarda görev alması demokratik işleyişi tıkayabilecektir. Bu görüşe göre tüzüğe bunu engelleyen hükümler konulmalıdır. Hareket noktası olarak demokratik işleyişin korunmasını alan bu iyiniyetli yaklaşım, vardığı sonuç ve getirdiği öneri açısından sakıncalıdır.

İlkin, gerçekten arkadaşlarının güvenini kazanarak, onların oylarıyla görev alan yöneticilerin, bu görevde başarılı olarak tabanın güvenini yitirmedikleri sürece üstüste göreve talip olmaları ve yine tabanın iradesi ile görevi sürdürmeleri, demokratik işleyişle çelişmez. Tersine, yetenekleri ve görevdeki başarıları ile önder duruma gelmiş öğrencilerin, tabanın isteğine karşın, tüzük hükmü gereğince yeniden bu göreve seçilmemeleri, örgüt tabanınının iradesine konulmuş bir sınır olacaktır. Bunun ise ciddi sakıncaları vardır. Bilgisi, deneyimi ve tüm yetenekleriyle, öğrenciler içinde doğal bir ağırlık kazanan önder gençlerin, bu tür tüzük hükümleriyle organlarda görev alması engellendiğinde ve bu yüzden daha az etkili üyelerin görev alması durumu doğduğunda, örgüt içinde ikili bir ağırlık oluşabilir. Bir yanda bilgisine, sözüne gü-

venilen doğal öğrenci liderleri, diğer yanda görüşleri ikinci dereceden geçerli olan yetkili bir organ. Böyle bir durumun doğmasını iyiniyetle engellemek olanaksızdır. Çünkü önderlik asıl olarak tüzel organların verdiği yetkilerden değil, gerçekten bunu hakedecek bilgi, deney ve başarılardan kazanılır. Ayrıca, öğrencilerin güvenini kazanmış, başarılarıyla ağırlık oluşturmuş yönetici kadroların, bu durumlarına uygun düşen organların dışında bırakılması, öğrenci örgütleri için bir kayıp anlamına gelir.

Kurullarda bu tür zorunlu bir sirkülasyonla, daha çok gencin yönetim deneyi kazanması sağlanacaktır düşüncesi akla gelebilir. Ancak her örgütsel çalışmada olduğu gibi, öğrenci derneklerinde de önderlik son derece önemlidir. Örgütsel disiplin ve beraberliğin kaynağında, önderliğin saygınlığı ve sağladığı güven yatar. Hiç kimse tüzük baskısıyla, acemi bulduğu, yeteri kadar güvenmediği bir kurulun ardından gönül rahatlığıyla yürüyemez. Suni bir önderliğe dayanan bir birlik çetin anlarda dağılma potansiyeli taşır. İşte önderliğin, örgütsel çalışmada bu belirleyici öneminden dolayıdır ki, yönetim kurullarını acemi ocağı gibi değil, gerçek işlevini yapacak organlar gibi görmek gerekir. Kuşkusuz, en yetişkin ve yetenekli gençler bile görev aldıkları yönetim organlarında çok şey görecek ve öğreneceklerdir. Bu anlamıyla alındığında, yönetim organlarının gerçekten bir okul olduğu doğrudur. Ancak, altını çizerek yinelemek gerekirse, derneğin organlarında gerçekten doğal ağırlıklarıyla o organların gerektirdiği niteliklere en yakın olanların görev almasını engelleyen hükümler, demokratik olmadığı gibi, derneği de gereksiz bir zorlama altına sokarak zayıf düşürür.

Dernek ağalığını, bürokrasiyi engellemek için, hak etmeyenlerin yetkili kurulları uzun yıllar işgal etmesinin engellenmesi için, daha yukarıda sözünü ettiğimiz demokratik işleyiş kurallarının yaşama geçirilmesi yeterlidir. Asıl güvence oradadır. Tabana güvenmek gerekir ve onu söz ve karar sahibi yapmak gerekir. Taban gerçekten söz ve karar sahibi ise, hak etmeyenleri zaten ikinci bir kez görevlendirmez. Bunun için yukarıda sözünü ettiğimiz sakıncalar pahasına tüzük hükümleri getirmek doğru olmaz. İlke şöyle olmalıdır: Güçlü örgütler için, demokratik işleyiş, sınanmış önderlik.

HEDEF ULUSAL DÜZEYDE ÖĞRENCİ BİRLİĞİNİN SAĞLANMASIDIR

Bugün birimlerde kurulmaya başlanan öğrenci dernekleri, öğrencilerin üniversite ve toplum yaşamına katılımının sağlanmasında ilk ve çok önemli adımları oluşturuyor. Ancak öğrenci örgütlenmesi bu adımda bırakılırsa, olması gereken ağırlığının çok gerisinde kalır. Ayrı öğrenim birimlerinin taşıdıkları özgün yanlara bağlı olarak, öğrenci sorunlarının çeşitlilik kazandığı bir gerçek. Öğrenci dernekleri, örgütlendikleri öğrenim biriminin diğer birimlerden ayrılan özelliklerine bağlı olarak, özgün sorunları, çalışmalarına konu alacaklar. Ancak özgün sorunların yanında ve daha belirleyici olan ortak sorunlar sözkonusu. Öğrenci gençliğin her dönem ulusal düzeyde ortak sorunları olmakla birlikte, YÖK ile birlikte bu ortak statü çok belirleyici bir duruma geldi. Öğrenci için son derece yaşamsal konularla ilgili kurallar (sınıf geçme, atılma, harçlar, disiplin vb.) ülkenin dört bir yanındaki üniversitelerde aynıdır. Ve hiçbir fakülte de

bu kadere tek başına müdahale etme gücünde değildir, olamaz da. İşte bu ortak statü, öğrenci hareketinin ulusal düzeyde birliğinin yaratılmasının zeminini oluştururken, zorunluluğuna da işaret ediyor.

Ulusal öğrenci birliğinin en uygun örgütlenme biçimi nedir? Öncelikle belirtilmelidir ki, öğrenci hareketinin ulusal düzeyde bir merkeze kavuşturulması, bu merkezin güçlü taban örgütlerine dayanması durumunda bir anlam taşır. Bunun en elverişli biçimi ise, birim öğrenci derneklerinin iller düzeyinde birleşerek federasyonlaşması, federasyonların ise bir üst düzeyde ulusal bir konfederasyon çatısı altında toplanmasıdır. Böyle bir model, ilkesel düzeyde taban örgütlerinin insiyatifini kısıtlamadan, ulusal düzeyde bir birliği sağlamaya elverişlidir.

Dernekler yasasının bu konudaki düzenlemeleri nelerdir? Yasayı karakterize eden anti-demokratik niteliğinin, federasyon ve konfederasyonların kuruluşunu düzenleyen 4. maddeye yansımaması düşünülemezdi. Nitekim 4. madde, derneklerin federasyon ve konfederasyon biçiminde örgütlenebilmeleri için üç unsuru bir arada arıyor: Birincisi; en az üç dernek olacaktır. İkincisi; bu derneklerin kuruluş amaçları aynı olacaktır. Üçüncüsü; bu dernekler kamu yararına çalışan dernek statüsünde olacaktır.

İlk iki unsura söylenecek bir şey yok, fakat yalnızca kamu yararına çalışan dernek statüsünde olan derneklere bu hakkın tanınmasının demokrasi kavramlarıyla açıklanması olanaksızdır. Kamu yararı kavramı, anlamı üzerinde herkesin anlaşabileceği, nesnel sınırları olan bir kavram değildir. Kamu yararı, siyasal bir kavramdır. En başta bu nedenle, bu tür bir siyasal kavram araya sokularak, derneklerin aralarında bir-

likler oluşturma hakkına sınır getirilmemeli. Nitekim yasakoyucu, kamu yararı kavramına nesnel ölçüler getirme savıyla, bu kavramı 58. maddede tanımlamış, fakat karar verme yetkisini siyasal bir organ olan bakanlar kuruluna bırakmıştır. Sonuç olarak dernekler yasasının 4. ve buna bağlı olarak 58. ve 59. maddesi birarada düşünüldüğünde, derneklerin ulusal düzeyde birleşmesi hakkına ilişkin son sözü bakanlar kuruluna bırakmayı amaçladığı görülüyor. Her şeyin yürütme organından sorulduğu, bütün gücün yürütmede toplandığı bir demokrasi!

Ancak herşeye karşın, demokrasi olduğu öne sürülen bir siyasal rejimde, toplumun yasalarla yönetilmesi durumunda kalınmaktadır. Ve yine demokrasi olduğu öne sürülen bir siyasal rejimde, bu yasalar, uluslararası düzeyde belgelere geçmiş, yerleşik insan haklarına bütün kapıları kapayamamaktadırlar. Yasanın bütün anti-demokratik çehresine karşın, öğrenci derneklerinin federasyon ve konfederasyon biçiminde örgütlenmesine ilişkin ortada hukuki bir engel olmadığı inancındayız. Bu görüşümüzü, derneklerin örgütlenmesine ilişkin hukuki sorunları ele alacağımız üçüncü bölümde, ayrı bir başlık altında tartışacağız.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ KURULURKEN

ÖNCEKİ DERNEKLERİN TASFİYESİ SORUNU

İlk başvurular yapılmaya başlandığında, dernek kurucusu öğrenciler, başvuru makamından eski derneklerin tüzel kişiliklerinin devam ettiği gerekçesiyle olumsuz yanıtlar alıyorlardı. Öne sürülen bu gerekçenin yasal olmadığı o dönemde epeyce tartışıldı. Gelinen noktada, çalışmaya başlayan yeni öğrenci dernekleriyle birlikte, zorlamayla çıkartılan bu engelin ömrünü tükettiği görülüyor. Ancak özellikle büyük iller dışında kalan üniversite illerinde, mülki amirlerin benzer yorumlarıyla karşılaşılması olasılığını gözönünde tutarak, konu ile ilgili görüşleri burada kısaca ele almayı gerekli görüyoruz.

Bilindiği gibi dernekler yasası her öğrenim kurumunda yalnızca bir öğrenci derneğinin tüzel kişiliğinin sürmesi durumunda bile, yeni öğrenci derneğinin kurulmasını yasal olarak olanaksız kılıyor. Burada sözkonusu gerekçe, eski derneklerin tüzel kişiliklerinin sürdüğü savına dayandığı için hukuki dayanaktan yoksun kalıyor. Çünkü, mevcut dernekler yasası hem 51. maddesinde, hem de geçici birinci maddesinde derneklerin kendiliğinden dağılmış sayılma durumlarını düzenliyor. 51. madde tek başına eski derneklerin dağılmış sayılması için gerekli hukuki dayanağı yara-

tıyor olmakla birlikte, geçici 1. madde doğrudan eski dernekleri konu aldığından, biz yalnızca bu maddeyi açıklamakla yetineceğiz.

Yasa geçici 1. maddesinde eski derneklerin tüzüklerini 6 ay içinde yasaya uydurmalarını, yoksa en büyük mülki amirin kararıyla kendiliğinden dağılmış sayılacağını hükme bağlıyor. Yasa 7.10.1983 yılında yürürlüğe girmiş ve bu süre şimdi dolmuş bulunmaktadır. Sözkonusu derneklerin faaliyetten alıkonulmuş olmaları durumu değiştirmez. Yöneticilerin en azından tüzük değişikliği için sıkıyönetim komutanlığına başvurup izin istemeleri gerekirdi. Oysa yeni yasaya göre eski yöneticilerin öğrenci derneğine üye olmaları bile olanaksızdır. Ya öğrencilikleri ya da süre açısından yönetici olma nitelikleri bitmiştir. Yani tüzüğü değiştirebilmek için izin isteyebilmeleri bile olanaksızdır. Sonuç olarak mülk amirin dağılmış sayılma kararını vermesi gerekir. Bu kararı vermemek ya da geciktirmek kendi takdirinde değildir.

Tasfiye işlemlerine gelince, bu işlemlerin sürüyor olması tüzel kişiliğin sürdüğü anlamına gelmez. Tam tersine tasfiye işlemleri tüzel kişiliğin sona ermesinin bir sonucudur. Nasıl miras işlemleri gerçek kişiliğin sona ermesinin sonucu ise, tüzel kişilikle ilgili malvarlığı tasfiyesi de onun sona ermesinin bir sonucudur. Hem medeni kanunda, hem de dernekler yasasında tasfiye işlemlerini düzenleyen hükümlerin, tüzel kişiliğin sona ermesini düzenleyen hükümlerden sonra geliyor olması da bunu gösteriyor. İşte yukarıda sayılan nedenlerle, eski derneklerin tüzel kişiliklerini sürdürdüğü gerekçesi hukuki dayanaktan yoksundur ve yeni derneklerin önünde bir engel oluşturamaz.

YÖK'ün 59. maddesi öğrencilerin siyasal partilere üye olamayacağını, derneklere ise ancak rektörlüğün izniyle üye olabileceğini hükme bağlıyor. İşte dernek kurucusu öğrencilerin başına dert olan ve yürürlükteki Anayasa ve Dernek Kanununun ilgili düzenlemeleriyle birlikte düşünüldüğünde, nereye, nasıl oturtulabileceği anlaşılamayan da bu hükmün ta kendisidir.

YÖK'ün sözkonusu 59. maddesine karşın, anayasanın 33. maddesi herkesin önceden izin almaksızın dernek kurabileceğini belirtmiş, aynı maddenin 7. fıkrasında da kimler için bu hakkın yasayla sınırlanabileceğini sınırlı biçimde saymıştır. Sayılanlar içinde öğrenciler yoktur. Yani anayasaya göre izin almaksızın dernek kurmak hakkı öğrenciler için yasa ile bile sınırlanamaz. Nitekim Dernekler Kanunu da anayasanın bu hükmüne uygun olarak, öğrenci derneklerinin kuruluşunu herhangi bir izne bağlamış değildir. Bu hükümler varken, YÖK'ün 59. maddesini nereye oturtacağız, nasıl yorumlayacağız?

59. maddenin kurucu üyelere rektörlük izni gerektiği biçiminde yorumlanmasının anayasaya aykırı olduğu ortada. Hukukta normlar hiyerarşisi içinde anayasının en üstte yer aldığı da bilinen bir ilke. Bunun anlamı yasaların anayasaya aykırı olamayacağıdır. Böyle bir aykırılığın olması durumunda bunun nasıl giderileceği yine anayasalarda gösterilir ve bu bizim Anayasamızda da ilgili hükümlerde gösterilmiştir. Ancak bizim Anayasamızın işleri karıştıran bir geçici 15. maddesi vardır ki, bu madde 12 Eylül 1980 tarihinden TBMM'nin göreve başladığı güne dek çıkartılan yasaların Anayasaya aykırılığının öne sürü-

lemeyeceğini hükme bağlıyor. Ancak belirtelim ki karışıklık görüntüdedir; geçici 15. maddeden hareketle YÖK'ün 59. maddesinin kurucu öğrencilere uygulanması olanaksızdır. Çünkü geçici 15. maddenin yasakladığı "anayasaya aykırılığı ileri sürmek", ancak yürürlükteki yasalara ilişkin hukuki bir prosedürdür. Yani geçici 15. madde bir prosedürü yasak altına alıyor. Oysa böyle bir prosedürü (Anayasa Mahkemesine başvurmak) işletmek gibi bir girişim sözkonusu değildir ve 59. madde için bu gerekli ve mümkün de değildir. Çünkü temel hukuk ilkeleri ve Anayasanın mantığı gereği YÖK'ün 59. maddesi yürülükte değildir. Bu madde Anayasanın ve Dernekler Kanununun yürürlüğe girdiği tarihte, zımni olarak yürürlükten kalkmıştır.

Bunu neye dayanarak öne sürüyoruz? Anayasanın 11. maddesi der ki: Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz. Yani Anayasa idare makamına diyor ki; her şeyden önce benim kurallarım geçerlidir, bunları uygulayacaksın. Bu açık hüküm karşısında hiçbir idari makam, Anayasanın derneklerin önceden izin almaksızın kurulabileceğini belirten 33. maddesi dururken, onunla açıkça çelişen YÖK'ün 59. maddesini uygulayamaz. İşte bu yüzden 59. madde yürürlük şansını yitirmektedir. Görüldüğü gibi sorun Anayasaya aykırılık iddasını öne sürerek, yasanın iptal ettirilmesi sorunu değildir.

Kuruculara uygulanma imkanı olmayan 59. madde, kanımızca kuruluştan sonra derneğe üye olmak isteyenlere de yine aynı nedenlerle uygulanamaz. Çünkü derneklerin kuruluşunun, doğaldır ki üyelik ko-

şullarından daha sıkı kayıtlara bağlanması beklenir. Kurucu üyelerin izin almaksızın derneği kurma hakkının bulunduğu yerde, üyelik hakkının izne bağlanması, açıklaması olmayacak bir durumdur. Nitekim ne Anayasada ne de dernekler yasasında üyelik hakkına ilişkin öğrencileri içeren böyle bir sınırlama görülmüyor. Tersine dernekler yasasında öğrenci derneklerine üyelik hakkını güçlendiren düzenleme vardır.

Sonuç olarak YÖK'ün 59. maddesinin öğrencilerin derneklere üye olmasını rektörün iznine bağlayan kısmı, mevcut Anayasa ve dernekler yasası karşısında zımnen yürürlükten kalkmış bulunuyor. Bunun tersine uygulamaları, hukukun değişik yorumlanması olarak değil, kasıtlı keyfi engellemeler olarak görmek gerekir.

Öğrencilerin bu dönem en sık karşılaşacağı engel bu olacaktır. Bu engel nasıl aşılacak? Ya rektör izninin gerekmediği, YÖK'ün 59. maddesinin yürürlükten kalktığı idare mahkemesince kabul edilecektir ya da rektörlerden istenen izinlere rektörlerin olumsuz yanıt vermesi üzerine rektörlük kararlarının yine idare mahkemesince iptali yoluna gidilecektir. Kanımızca öğrencilerin başvurularında her iki olasılığı da birarada düşünerek, her iki yolda da girişimlerde bulunmaları doğru olacak. Yani hem rektörden izin istenmeli ve verilen cevaba göre idari yargıya başvurulmalı, hem de mülki amirin rektör izinlerinin bulunmadığı başvuruları eksik sayması durumunda, mülki amirin bu işlemine karşı 59. maddenin yürürlükten kalktığı gerekçesine dayanılarak idari yargı yoluna gidilmelidir. Sonu henüz belirlenmemiş bir tartışma sürecinde —ki bu tartışmaların kapanmasında idare

mahkemelerinin kararı ağırlıklı rol oynayacak gibi gözüküyor— tek bir yola saplanıp onda ısrar etmek, eldeki bütün hukuki korunma yollarından yararlanmamak sonucunu verebilir. Sorun bağcı dövmek değil üzümü yemektir. Başarılması gereken, rektörlüğün izni sorunu olarak çıkartılan engelin hukuken işleyemez hale getirilmesidir.

ÜNİVERSİTE VE FAKÜLTE DERNEKLERİ BİRARADA OLABİLİR Mİ?

Dernekler yasasında yüksek öğretim kurumlarında kurulacak öğrenci derneklerinden sözediliyor. Yükseköğretim kurumlarının neler olduğu ise, YÖK'ün 3. maddesinde tanımlanmıştır. Bu madde, üniversiteleri ,fakülteleri, enstitüleri ve yüksek okulları, yükseköğretim kurumları olarak belirliyor. Dernekler yasasında ayrı bir tanım verilmediği için, yükseköğretim kurumu tanımını bu biçimde anlamak gerekir.

Bu durumda, YÖK'ün saydığı bu kurumların her birinde ayrı ayrı öğrenci dernekleri kurulabilecektir. Üniversite düzeyinde kurulmuş olması, aynı üniversiteye bağlı bir fakültede de dernek kurulmasını engellemez. Yasal durum budur.

Bu tür bir örgütlenme, aynı alanda çalışma yürüten, eşit yasal konumlara sahip birden çok merkezin birarada olmasını öngörmek demektir. Oysa üniversite düzeyindeki örgütlenme, fakülte derneklerinden ayrı ve eşit konumda değil, onların bir üst düzeyde birliğini sağlayan bir konumda olmalıdır. Bu ise, duruma göre ya fakülte derneklerinin üniversite derneğinin şubesi biçiminde örgütlenmesiyle ya da bu derneklerin üniversite düzeyinde federasyon oluşturmasıyla sağlanabilir.

Oysa yasaya baktığımızda böylesi hiyerarşik bir örgütlenmenin önünde, açık ya da yoruma bağlı engeller durduğunu görüyoruz. Yasa öğrenci derneklerinin önerdiğimiz biçimde şubeleşmesini engeller nitelikte açık düzenlemelere sahip. Yasanın 31. maddesi, derneklerin il, merkez ilçe, ilçe ve köylerde birden çok şube açmasını yasaklıyor. Federasyonlaşma sorununa ise daha önce değindik, ilerde daha kapsamlı tartışacağız. Ancak burada belirtilmelidir ki, federasyonlaşma hakkının kazanılması ya öğrenci derneklerinin kamu yararına çalışan dernekler olduğunu kabul ettirmeye ya da yasanın değiştirilmesinin sağlanmasına bağlı olacaktır.

Bu koşullardan birisinin oluşturulmasının bir süreç gerektirdiğini kestirmek ise hiç de güç değil. Bu durumda, bugünün yasal koşullarında konuya ilişkin yaklaşımın ne olacağı sorusu çıkıyor karşımıza. Öncelikle, aynı alanda örgütlenmeye yönelik, birden çok merkezin yaratılması yolunu açacak girişimleri ilke olarak reddetmek gerekiyor. Eğer üniversite dernekleri, o üniversitedeki fakülte derneklerinin fiili üst kuruluşu biçiminde örgütlenebilirlerse bu sakınca ortadan kalkacaktır. Ancak hemen belirtelim ki, bu fiili merkez olma konumunu tüzel güvencelere bağlamak, bugünkü yasalar içinde pek olanaklı görünmüyor. O halde böylesi bir kademeleşmenin öncelikle yaşamın içinde doğal yollardan oluşması ve bir gereksinimi karşılar duruma gelmesi gerekiyor. Bu sağlandığında, üniversite ve fakülte dernekleri tabanın gözünde birbirine eşit ya da biri diğerini körelten örgütler olarak değil, işlevsel bir hiyerarşi içinde kabul görecekler. Bu durum ise, tüzüklerin elverişsizliği karşısında, sağlıklı bir örgütlenmenin tek güvencesi olacaktır.

Böyle bir sürecin ilk adımında, o öğrenim kurumunda en işlevsel birim örgütü hangisi olacaksa, onu saptayıp işe oradan başlamak en doğru yoldur. Bu, duruma göre üniversite derneği ya da fakülte derneği olabilir. Bunun saptanmasında kuşkusuz öğrencilerin ortak mekanları paylaşıp paylaşmadıkları önemli bir ölçü olacaktır. Örneğin Ankara Üniversitesi ya da İstanbul Teknik Üniversitesi düzeyinde öğrenci örgütlenmesine, üniversite derneği kurarak başlamak anlamlı olmayabilir. Fakültelerin dağınıklığı ve her fakültenin kendi içinde diğerlerinden epeyce kopuk ortamı, başlangıç noktası olarak fakülte derneklerinin örgütlenmesini gerekli kılıyor. Şimdi yapılan da budur. İşte bu fakülte derneklerinin çalışmaları içinde, doğal bir süreç sonunda üst bir birlik oluşturma gereksinimi ortaya çıkar ve bu işlevi yerine getirmek için AÜ ya da İTÜ öğrenci derneğinin kurulması üzerinde anlayış birliğine varılırsa, sözünü ettiğimiz fiili kademeleşme sağlanır. Öte yandan, ODTÜ kendisine bağlı tüm fakülte öğrencilerinin, günlük yaşamlarında aynı ortamda, çok yakın ilişkiler içinde olmalarından dolayı, örgütlenme birimi olarak üniversite derneğinin kurulmasına olanak veriyor. Bu yüzden ODTÜ'de süreç başlangıçta tersine işleyerek, üniversite derneğinin fiili insiyatifi altında çalışacak fakülte derneklerinin giderek gündeme gelmesi biçiminde gelişebilir.

TÜZEL KİŞİLİK KAZANMA SORUNU

Derneklerin tüzel kişilik kazanması, bu kuruluşları, o andan sonra tüm yasal yetkilerini kullanarak çalışmaya başlar duruma getiren bir hukuki durum

oluşturduğundan, yasal unsurlarının iyi bilinmesi gerekiyor.

Dernekler yasasına göre, kuruluş bildirisi ve eklerinin dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirliğine verilmesi, derneğin tüzel kişilik kazanması için tek ve yeterli koşuldur .Burada bir izin durumu değil, bildirim işlemi sözkonusudur. Pratikte başvuru karşılığında mülki amirden alınan alındı belgesi, tüzel kişilik hakkını yaratan bir belge değil, zaten doğmuş olan bu hakkı gösteren bir belgedir. Bir bakıma yasanın aradığı başvurunun yapıldığını kanıtlayan bir araçtır. Yoksa bu belge olmaksızın da, başvuru yapılmasıyla tüzel kişiliğin kazanılmış olması gerekir.

Mülki amirin, yasada belirtilen kuruluş bildirisi ve eklerini, eksiksiz verildiğinde almamak gibi bir yetkisi yoktur. Bu belgeleri kabul etmek, dolayısıyla derneğin tüzel kişiliğini tanımak durumundadır. Mülki amir yasada belirtilmemiş rektörlük izni, kira kontratı gibi belgeleri başvurunun kabulü için şart koşamaz. Pratikte bu yolun izlendiği görülüyor. Başvurunun bu tür belgelerin **(yasanın saymadığı belgelerin)** olmaması nedeniyle kabul edilmemesi ya bir yönetmeliğe dayanabilir ya da ortada böyle bir yönetmelik de olmayıp tümüyle keyfi olabilir. Bu tutum tüzel kişiliğin kazanılmasını engellediği için idari yargı yoluna gidilebilir. Varsa yönetmeliğin yasaya aykırılığı öne sürülerek iptali istenebilir ve istenmelidir. Böyle bir iptal davasında yürütmeyi durdurma kararı olarak, dava sonuçlanmadan tüzel kişilik kazanmak da olanaklıdır.

Buraya kadar söylediklerimiz tüzel kişilik kazanma sorunu, yani ilk başvurunun mülki amirce kabulüne ilişkin sorunlardır.

Başvurudan sonra valilik belgelerin doğruluğunu ve tüzüğü 30 gün içinde incelemek ve aynen yasanın ifadesi ile, "Kuruluş bildirisinde, tüzükte ve kurucuların hukuki durumlarında kanuna aykırılık veya noksanlık tespit edildiği takdirde" bunların giderilmesini geçici yönetim kurulundan yazı ile istemek yetkisine sahiptir. Kurucular ise sözkonusu eksiklik ya da aykırılıkları, yazının kendilerine tebliğinden sonraki 30 gün içinde tamamlamak durumundadırlar. Ancak yeniden belirtelim ki, bütün bunlar olurken dernek tüzel kişiliğe sahiptir ve yasal yetkilerini kullanarak çalışma yürütebilir.

Eğer eksiklikler 30 gün içinde tamamlanmazsa, vali cumhuriyet savcılığına duyurur ve savcılık bunun üzerine derneğin feshi için yetkili mahkemeye başvurur. Ayrıca derneğin faaliyetinin durdurulmasını da isteyebilir. Yani valinin eksiklik olarak nitelediği belgelerin tamamlanmaması durumunda fesih ya da faaliyetten men kararını verecek olan vali değil, mahkemedir.

Valinin derneklerin çalışmasını durdurma yetkisi, yasanın 5. maddesi ile yasaklanmış bulunan amaçlarla kurulmuş olan derneklerle sınırlıdır. Ve bu durum öğrenci dernekleri için, amaçlarının doğrudan yasayla belirlenmiş olması nedeniyle olanaksızdır. Kaldı ki, çalışmadan men de tüzel kişiliğin kaybı sonucunu vermez.

Görülüyor ki valiliğin belgelerde eksiklik ya da hukuka aykırılık savlarını karara bağlayacak olan merci, yetkili mahkemedir. Yasada belirlenmiş belgelerin en yüksek mülki amire verilmesi ile başlayan tüzel kişilik, ancak mahkeme kararıyla sona erebilir.

Buraya kadar yazılanlar, kuşkusuz sıkıyönetimin yürürlükte olmadığı iller için geçerlidir.

Sıkıyönetimin sürdüğü illerde ise, 1402 sayılı yasanın sıkıyönetim komutanlıklarına tanıdığı yetkiye dayanarak, sıkıyönetim komutanlarının derneklerin kuruluşunu izne bağlamaları sonucu, mülki amire yapılan başvuru tüzel kişilik kazanmak için yeterli olamıyor. Bu bölgelerde mülki amire başvuru yapılmalı ve sıkıyönetimin izni beklenmelidir. Ancak bu süre içinde sıkıyönetim kalkmış ise, başvurusunu yapmış olan dernekler yeni bir başvuruya gerek olmaksızın tüzel kişilik kazanmış sayılmalıdırlar. Nitekim İzmir'de sıkıyönetimin kalkmasıyla birlikte, valiliğin EÜ Mühendislik Fakültesi Öğrenci Derneği yöneticilerine gönderdiği yazı bu görüşü doğruluyor.

FEDERASYON — KONFEDERASYON SORUNU, KAMU YARARINA ÇALIŞAN DERNEK STATÜSÜ

Önceki sayfalarda da tartıştığımız gibi, öğrenci derneklerinin federasyon-konfederasyon biçiminde örgütlenebilmeleri için yasa uyarınca kamu yararına çalışan dernek sayılmaları gerekiyor. Derneklerin aralarında örgütlenmelerini "kamu yararına çalışma" koşuluna bağlayan bu düzenlemenin demokrasi kavramına ne kadar yabancı olduğunu burada yinelemeye gerek yok.

Burada öğrenci derneklerinin kamu yararına çalışan dernek sayılması gerektiği yolundaki görüşlerimizi tartışmaya çalışacağız.

Dernekler yasası "kamu yararına çalışma niteliği" kavramını koşul olarak belirtip işi orada bırakmıyor. Hem bir derneğin bu nitelikte olup olmadığını karara bağlaması için bir dizi aşamadan sonra bakanlar ku-

rulunu yetkili kılıyor, hem de bu kavramın ölçütlerini belirterek, idareye bir anlamda sınır koyuyor. İdare bu ölçütlere göre derneğin niteliğini değerlendirecek, ölçütlere uygun ise kamu yararına çalıştığını karara bağlayacak, değilse bu talebi geri çevirecektir. İdarenin yasada öngörülen ölçütlere uygun olmasına karşın, bir derneği kamu yararına çalışıyor saymaması gibi sınırsız bir takdir hakkına sahip olduğu düşünülemez. İdarenin takdir hakkını hukuka uygun kullanması ve bir gerekçeye dayandırması gerekir. Bu gerekçe ise yasanın yinelemesi biçiminde olamaz. Yasanın aradığı koşulları taşımıyor kanısı varsa, bunun gerekçelerini belirtmek gerekir. Yani idare, kamu yararına çalışan bir dernek olmadığını kararlaştırdığı bir derneğin, neden öyle olduğunu yasadaki ölçütlerle açıklamalıdır. O halde tartışmanın düğüm noktasını kamu yararını tanımlayan 58. maddenin yorumu oluşturuyor.

58. madde, "Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için, 1) Derneğin en az bir yıldan beri faaliyette bulunması, 2) Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için giriştiği faaliyetlerin ülke çapında yararlı sonuçlar verecek nitelik ve ölçüde olması şarttır" diyor.

Önemli olan ikinci koşulun yorumudur. Burada yasanın amaç ve çalışmaların nitelik ve ölçüsünü önemsediği görülüyor. Biz de tartışmamızı bu unsurları ayırarak yürüteceğiz. Önce öğrenci derneklerinin amaçlarının niteliğine bakalım.

Öğrenci derneklerinin amacı: 1) Yararlı sonuçlar verecek nitelikte midir? 2) Bu yararlı sonuçlar ülke çapında (tüm toplumu ilgilendirir) bir önem taşımakta mıdır?

Birinci sorunun yanıtına ilişkin olarak, öğrenci derneklerinin amacının yasa tarafından düzenlendiğini hatırlamak yeterlidir. Pozitif hukuk, yasada yer alan bir düzenlemenin kamu yararına olup olmadığını tartışmaz, bunu karine sayar.

İkinci soruya ilişkin olarak ise; herhalde hiç kimse öğrencilerin, "Eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi" amacının tüm toplumu ilgilendirmediğini öne süremeyecektir. Bu öğrencilerin sorunudur, toplumu ilgilendirmez demeyecektir.

Çalışma unsuruna gelince: çalışmaların nitelik ve ölçüsüne bakmak gerekiyor. Çalışmaların niteliğinden anlaşılması gereken, amaca uygun olmalarıdır. Amaca uygun çalışmaların, nitelik bakımından ülke çapında yararlı sonuç vereceğini (tüm toplumun yararına olduğunu) varsaymamız gerekir. Onun için çalışmaların niteliği kavramı üzerinde çok tartışmak yersiz. Çalışmak unsuru için asıl önemli olan ölçüdür. Yasa ülke çapında yararlı sonuç verecek ölçüde (nicelikte) olması koşulunu arıyor. Bu koşul niçin aranıyor? Çünkü yasa, kamu yararına çalışan dernek ayrıcalığını tanımak için bunu 'hakedecek" olumlu özellikler istiyor. Tersinden bakarsak, yasa (diğer unsurları uygun olduğunda) derneğin ülke ölçüsünde, geniş bir kapsamda çalışıyor olmasına o kadar değer veriyor ki, ona kamu yararına çalışan dernek sayılma ayrıcalığını tanıyor.

Fakat öğrenci dernekleri açısından soruna yaklaştığımızda (umarız farkında olmadan) yasa kendi elini kolunu bağlıyor. Değer verdiği bir özelliğin kazanılmasına önkoşul olarak bizzat ve özelliğin kendisini arıyor. Yani yasa öğrenci derneklerine neredeyse

diyor ki, ben senin ülke çapında çalışıyor olmanı isterim, bunu çok önemli buluyorum, fakat sen tek bir fakültede çalışıyorsun, faaliyetlerinin nicel açıdan kapsadığı çevre sınırlı. Ve sonra ekliyor; işte bu nedenle senin faaliyetlerinin ülke çapında genişlemesine izin veremem.

Bunun en basit mantık kurallarına bile ters düştüğü çok açık. Ancak konfederasyon olduktan sonra elde edilebilecek bir özelliği, konfederasyon olmanın koşulu olarak belirlemek, hukukta yeri olmayan bir yöntemle, yasak koymak anlamına geliyor. Oysa biz burada hukuku tartıştığımıza göre, öyle bir yorum bulmalıyız ki, yasanın bu düzenlemesi mantıksız olarak algılanmaktan kurtulsun. Bu durumda bizim yorumumuz, çalışmaların ülke çapında yararlı sonuçlar verecek ölçüde olma koşulunun bir derneği düşünerek değil, o alanda konfederasyon oluşturacak derneklerin tümünün çalışmaları esas alınarak aranması gerekeceği yönündedir.

Tabii, bu ve benzeri yorumların idare düzeyinde ve olasılıkla idari yargı organları önünde tartışılmasına daha bir yıl var. Çünkü başta da belirttiğimiz gibi yasa kamu yararı niteliğini tanımlarken, en başta bir yıldır faaliyette bulunma koşulunu getiriyor.

Öğrenci hareketinin ulusal düzeyde bir konfederasyon altında birleşmesi için gereken yasal olanaklar elde edilinceye dek kuşkusuz öğrenci dernekleri aralarında dayanışmanın uygun biçimlerini bulacaklardır. Ortak amaçlara sahip olduklarından, öğrenci sorunlarını kapsayan ortak bir program temelinde işbirliği yapmalarını engelleyen yasal bir düzenleme de söz konusu değildir.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ VE TEPKİLER

Öğrenci derneklerinin kuruluş sürecinde, öğrencilerin kendi yaşamlarını yakından ilgilendiren bu soruna şöyle ya da böyle tepki göstermemeleri düşünülemezdi. Öğrencilerin kendi içlerinden çıkan bu tepkilerin yanı sıra, dışardan da tepkiler oluştu. Bu tepkiler öğrencilerin derneklerini kurma sürecinde karşılaştıkları keyfi engellemeler, baskılarla büyük bir uyum gösteriyordu. Yazılanların ve söylenenlerin ilkesini şöyle özetlemek olanaklı: kitle örgütlenmelerini olabilirse önlemek, en azından da denetim altına almak. Hiçbir şey yapılamıyorsa, o zaman da "bizi 12 Eylül öncesine götürmek istiyorlar" diye gürültü çıkarmak.

İçinde yaşadığımız politik koşullarda gençliğe nasıl bakıldığını, nasıl suçlanıp yalnızlaştırılmaya çalışıldığını yinelemeye gerek yok. Ama bunlara, siyaset ve siyasetçilere karşı yürütülen kampanyanın aynı zamanda yığınların öz örgütlenmelerine karşı da yürütüldüğünü, bunların bir dönemin suçlusu yapılar olarak gösterildiğini eklemek gerek. İşte böyle bir ortamda gençliğin bir kesimi olarak öğrenci gençliğin kendi sendikal nitelikteki örgütlerini yaratmalarına hiç tepkisiz kendiliğinden razı olunacağını beklememek gerekiyordu, öyle de oldu.

Öğrencilerin örgütlenme çabalarına keyfilikle karşı çıkılıp engellenmeye çalışılırken, bu engellemeleri meşru gösterme gayretlerinin en tipik örneğini A. Yalçın'ın **Yeni Forum** dergisi veriyordu. Aydın Yalçın yazdığı bir baş yazıda, "Demokratik görenek ve geleneklerimizin henüz kemikleşmediği, olayları anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak için referans kaynaklarımızın henüz hazır ve zengin olmadığı dönemlerde, gençliğin doğal eğilimlerini kendi hain emelleri için istismar etmeye kalkan bu çevreler için, gençlik hâlâ elde edilebilecek avdır" dedikten sonra öğrenci dernekleri sorununa değiniyor ve şunları ekliyor: "Bugün topluma katılımını sağlayacak öğrenci dernekleri, öğrenci etkinlikleri halen geçmiş dönemin acı ve nahoş hatıraları zihinlerde canlı olduğu için, bunları geçmişte çok suistimal etmiş olan çevreler hâlâ tetikte beklediği için bir takım kısıtlamalar altındadır."

Bu iki cümlede, öğrencilere yöneltilebilecek ne kadar propaganda malzemesi varsa tümünün kullanılmış olduğunu görüyorsunuz. 12 Eylül'e gelmenin sorumlusu mu, 12 Eylül öncesine dönmek isteyenler mi.. ne isterseniz var. Bütün bu tehdit ve korku öykülerinin arkasından, tehditle karışık vaadlerde bulunuyor: "Gençliğin biraz sabırlı ve anlayışlı davranarak, olayları tarihi boyutu içinde değerlendirmesi gerekir. Türkiye'de demokratik sistemin sağlam ve sağlıklı biçimde yeniden kuruluş süreci içinde, gençliğe güven. gençliğe kendi kendilerini yetiştirmeleri için özgürce girişimde bulunma fırsatı mutlaka verilecektir."

Bu tehdit ve vaadler tutmayıp, öğrenciler örgütlenme hakkını kullanma kararlılığını gösterince de bir başka araç ortaya sürüldü. 1981 yılında ortaya atılmış

daha sonraları 'çeşitli endişe' ve gerekçelerle gündemden çekilmiş, gençliği devletin gözetiminde ve denetiminde örgütlemek projesi, tam öğrenci dernekleri tüzel kişiliklerini kazanmaya başladığı bir dönemde, onca zamanın bayat projesi birden bire Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. İlerde iktidarın vesayetindeki bu gençlik kulüplerinin hangi "düzenleme"lerde kullanılacağını kestirmek zor değil. Sonuçta şunları söylemek yeterli olacak. Bugün öğrenci derneklerini dikkate almadan öğrenci gençliği ilgilendiren her türlü girişim sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Gelişmelerin bunu açık seçik gösterdiğini umuyoruz.

Öğrenciler arasında öğrenci derneklerine karşı tepkilerin oluşumunda, çalışmanın başından beri sıraladığımız yönetimin olumsuz bakış açısının, keyfi engellemelerin, bu yönde propagandaların, tehditlerin oluşturduğu havanın etkisi küçümsenmemelidir. Özellikle öğrencilerin, artan biçimde çoğunluğunu 1980 sonrası üniversiteye başlayanların oluşturduğu da dikkate alınırsa, sözünü ettiğimiz havanın etkisi daha iyi anlaşılır. Baskı ve korku dalgasının oluşturduğu umutsuzluk, kendi gücüne ve yığınların haklarına sahip çıkma kararlılığına güvensizlik bir bölük öğrenci arasında öğrenci derneklerine karşı tereddütlü yaklaşımların oluşmasına yol açtı. Bunlar kendilerini, 1980 sonrası yönetimin zorunluluk haline getirdiği edebiyat kolu, folklor kolu vb. ile sınırlıyorlar, bu kolların öğrencilerin haklarını arayan, sorunlarının takipçisi olan sendikal örgütlenmelerinin yerini asla tutmayacağını göremiyorlar ya da koşulların buna izin vermeyeceğini düşünüyorlardı. Öğrenci derneklerini kurmaya kalkışmak kimilerine göre aslanın ağzına elini sokmak demekti.

Bugünkü koşullarda akla gelebilecek her şeye ulaşmak, ekmeğe, işe, örgüte, ama her şeye ulaşmak için, elleri aslanın ağzına sokmak gerektiği unutuluyordu. Öğrenci örgütlenmesi de, öyle bütün koşulların hazır olduğu kolayca, sorunsuz elde edilebilecek hale hiçbir zaman gelemeyecektir. Bu bilinmezlikten geliniyordu. Kaldı ki öğrencilerin gündelik sorunlarının, özerk demokratik üniversite istemlerinin, daha iyi yaşam ve çalışma koşulları istemlerinin, bugün her zaman olduğundan daha çok ve tartışılmaz biçimde **gelişkin demokrasi ve değişim istemlerine bağlandığı**, nesnel olarak öğrencilerin **değişim ve onarımdan** yana güçlerin yanında yer almak zorunda olduğu koşullarda, öğrencilerin örgütlenmesini sağlamak, elleri aslanın bile ağzına sokmayı gerektirecek kadar önemli ve zorunludur. Demokrasinin gerçek garantisinin kitlelerin örgütlenmesi, bu arada öğrenci derneklerinin yaratılmasından geçtiği unutulmamalıdır.

Öğrencilerin haklarını arama konusunda büyük bir çekingenlik içinde olduğu, bu yüzden öğrenci derneği kurmaya kalkışanların yanlız kalacağı ve bu işe kalkışan öğrencilerin yoğun baskılarla karşılaşacağı öne sürüldü. Bu sav ilk bakışta doğruymuş gibi görünüyor. Oysa yaşananlar tersini doğruladı. Herşeyden önce öğrenciler haklarını arama konusunda hiç de öyle sanıldığı kadar ürkeklik ve uysallık göstermediler. Tersine ek sınav hakkı için Cumhurbaşkanına, Meclise yağdırdıkları dilekçeler, onların haklarını aramak için ellerinde bulunan tüm araçları sonuna kadar kullanmaya kararlı olduklarını gösterdi. Bu işe kalkışan öğrencilerin baskılarla karşılaşacağı savına gelince, kuşkusuz bu öğrenciler belli baskılarla karşı karşıya kalacaklardı, kaldılar da. Ama, bu ne yasal

hakların kullanılmasını engellemeli ne de karşılaşılan güçlüklerin en sıradan istekleri, düşünceleri söylemekle karşılaşılan baskıdan fazla olduğu sanılmalı. Kaldı ki örgütlenme, karşılaşılan bu keyfi baskıların üstesinden gelmeyi daha kolaylaştıracaktır.

Yönetimin oluşturduğu hava öylesine ağırdı ki, kimi öğrenciler ve yazarlar arasında, öğrenci derneklerine "zaten izin vermeler" görüşü geçici de olsa kabul gördü. Bu, yönetimlerin ortadaki yasaların üstünde gösterilmesinden ve toplumların belli toplumsal yasalara bağlı olduğunun unutulmasından kaynaklanıyordu. Bu toplumsal yasaların üstünde, baskın, kadir-i mutlak güçlerin olamayacağı görmezlikten geliniyordu.

Bugünkü siyasal koşulların sertliği ve yasaların bu hakların kullanılmasının özünü zedeleyecek ölçüde kısıtlayıcı, sınırlayıcı oluşu, kimi öğrencileri olumsuz tutumlara sürükledi. Bunlar, öğrenci derneklerini "bir icazet" ve "zararlı uzlaşma" olarak görüyorlardı. Sevindirici olan, bu görüşlerin büyük ölçüde geçici ve ihmal edilecek ölçüde sınırlı oluşudur. Bu görüş sendikal örgütlenmenin önemini görmezlikten gelerek, gündelik hak arama çabasını küçümsüyor. Bu ise öğrenci dernekleri için olumsuz sonuçlara yol açabilecek bir tutumdur.

Tüm bu tepkiler öğrenci derneklerinin tüzel kişilik kazandığı bugünlerde, yeni biçim ve argümanlarla, engellemelerle yeniden gündeme geliyor. Bu her zaman böyle olmuştur. Öğrenci önderlerinin hep gözönünde tutacakları ilke, öğrenci yığınlarının birliğini ve örgütlülüğünü sürekli geliştirmek, bunu bozmaya yönelen eğilimlere izin vermemektir.

Öğrenci dernekleri, öğrencilerin sorunlarına çözüm arayan sendikal örgütler olduklarını temel ilke olarak görmelidir. Yine bu amaçla sorunların köklü çözümleri için, onarım ve değişim için savaşım veren güçlerle birlik içinde olmak zorunda olduklarını kavramaları, yanlış eğilimlerin üstesinden gelmenin dayanaklarını yaratacaktır.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİNİN ÇALIŞMA PROGRAMI NELERİ KAPSAMALIDIR?

Varoluş nedenleri, öğrencilerin hak ve çıkarlarını savunmak ve geliştirmek olan öğrenci derneklerinin ilgi alanına en küçüğünden en büyüğüne, en detayından en geneline tüm öğrenci sorunları girer. Doğal olarak sayılmaya kalkıldığında yüzlerce olan bu sorunları öğrenci dernekleri belirli bir önem sırasına göre ele almalıdırlar. Verili koşullarda ana olanı, belirleyici olanı tali olanlardan ayırmalı, gücünü geniş bir alana yayarak tüketmemelidir.

Öğrenci derneklerini asıl olarak uğraştıracak olan sorunlar, sınav yönetmelikleri, paralı eğitim ,atılmalar, disiplin yönetmelikleri gibi sorunlardır. Ancak öğrenci dernekleri böylesi önemli sorunlarla uğraşırken, bugün elde edilebilecek ve öğrencilerin yararına olan hiçbir şeyi yarına ertelememelidir. Teksir, fotokopi, yemek kalitesi, servis, kitap dağıtımı, gençlik içinde kültürel ve sportif etkinliklerin yönlendirilmesi ve geliştirilmesi, tatil, gençliğin birlikte davranmasını ve dayanışmasını geliştirecek her türlü girişimin planlanması ve desteklenmesi gibi sorunlarla yakından ilgilenmelidirler. Bu alanda atacakları her somut adım örgütün yığınsallaşmasını ve onur kazanmasını getirecek, derneklerin düşmanlarını geriletecektir. Öğren-

ci gençlik bu sayılan alanlarda yokluklara ve hatta engellemelere karşın, enerjik girişimciliği ve özverisi ile şimdiden çok şeyleri başarmaya adaydır.

Görülen odur ki, genel sorunlar içinde atılmalar, öncelikli bir yer tutuyor. 84-85 döneminde, yetersiz bir orta öğretimi ve eleyici bir sınav sistemini atlatarak yükseköğrenime ulaşmış, YÖK müfredatlarında yol katetmiş ve parasını ödeyen yaklaşık 40 bin öğrenci (her on üniversite öğrencisinden biri), YÖK'ün "çok adam al, çok adam at" politikasına kurban edilmiştir. Kurban edilen sadece 40 bin öğrencinin bilgiye ulaşma hakları, onların ve ailelerinin gelecek umutları değil, yetişkin insan gücü potansiyeli ve toplumun geleceğidir.

Bu sorun aynı zamanda on'un dokuz'unu ilgilendiriyor. Üniversitede kalmayı hâlâ başarabilen öğrenciler her an atılma korkusu içinde okuyorlar. Öğrenci dernekleri gerek atılan öğrencilerin yasal haklarını korumakta ve gerek atılmalar konusunda her düzeyde kamuoyu oluşturmakta aktif davranmalı, öğrenciler, öğrenci derneklerinin varlıklarında, en doğal hakları olan öğrenci olma niteliğini sürdürmek konusunda güçlü bir savunucuya sahip olmalıdır.

Yükseköğrenim gençliği, üniversiteye devam edebilmek için zorlu ekonomik koşullara göğüs geriyor. Bu zorlukların başında "84-85" yılında yürürlüğe konan, "85-86" yılında yüzde yüz zamlandırılan öğrenim harcı geliyor. Öncelikle söylenmelidir ki, harç uygulamasının öğrencilerin yararına olduğu savının hiçbir mantıklı dayanağı yoktur. Doğrudan eğitim hakkına bir saldırı olan harç uygulaması ile, bir yandan gelir dağılımı piramidinin alt bölümlerini oluşturan emekçi ailelerin çocuklarının yükseköğrenime devam

etme yolları kapatılmakta, diğer yandan milyarlarca liralık üniversite bütçelerinin sorumsuzca israfının faturası öğrencilere çıkartılmaktadır. Ankara'da ODTÜ bütçesine konulan, yüz milyonu aşkın ulaşım harcamasının kullanılmayan otobüslerin tamiri ya da yeni otobüs alımına değil, yalnızca özel şirketlerden otobüs kiralanmasına kullanıldığını söylemek bile kaynak sıkıntısı çekildiğini değil, kaynakların israf edildiğini açıklamaya yeter. Öğrencilere düşen ise, binbir güçlükle harçları ödemek ya da borçlanarak gelecek yıllarına ipotek konulmasını kabullenip bu deveyi gütmek ya da üniversiteden ayrılarak bu diyardan gitmektir.

Öğrenci hak ve çıkarları ile özdeşleşen öğrenci derneklerinin bu uygulamayı kabullenmeleri beklenemez. Harçlar konusunda yapılacak olan, kaldırılmasını hedeflemek ve şimdiye kadar toplanan paraların öğrencilerin gereksinmelerine harcanmasını sağlayacak denetim mekanizmalarının kurulmasını sağlamaktır. Dernekler yasası öğrenci derneklerinin amacını, öğrencilerin "kurumlar idaresi nezdinde temsil edilmesini" sağlamak, diyerek bağlıyor.Öğrenci dernekleri yalnızca "84-85"de 9 milyar lirayı bulan öğrenim harçlarının öğrencilerin acil gereksinmelerinin karşılanması için kullanılmasını sağlayacak öncelikler sıralamasını programlarına almalı ve yasal haklarını kullanmalıdırlar.

"Barınma, beslenme ve kredi", öğrencilerin sorunlar üçgenidir. Yetersiz yurtlar, öğrencileri kirası yüksek, ama sağlıksız evlere mahkum ediyor. Öğrenci pansiyonculuğu ise, uyumsuz bir ilişki yaratmaktan başka bir sonuç doğurmamış, ayrıca genişlememiştir de. Yurtlar için yetersizlik, yalnızca yatak kapasitesi

yönünden söylenemez. Yurtlardaki yaşam ortamını anlatmak için "yetersiz" demek bile azdır. Öğrenci dernekleri bir yandan Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan daha fazla yurt talep ederken, diğer yandan bünyelerinde yurt bulunan üniversitelerde sayısının çoğaltılmasının, olmayanlarında ise bina kiralanarak bile olsa yurtlar açılmasının takipçisi olmalıdır.

Beslenme yetersizliği had safhadadır. Öğrencilerin çoğunluğunun yemek yedikleri okul yemekhaneleri, uzmanların 3500 olarak açıkladıkları günlük kalori miktarının yarısını zor karşılıyor. Diğer tarafta karın bastırmacasına kantinlerden alınan simit, tost vb. yiyecek maddesi pahalı ve yetersizdir. Öğrenci derneklerinin beslenme alanına ilgisiz kalmaları olanaksızdır. Geçmişte başarılı olduğu görülen yemekhane, kafeterya ve kantinlerin öğrenciler tarafından işletilmesini idareye karşı sorumluluk alarak üstlenmelidir.

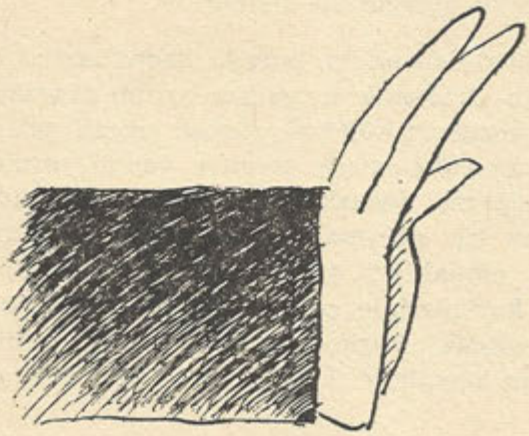
Krediler ise hiçbir derde deva olmamaktadır. Öğrencilerin gün geçtikçe artan beslenme, kitap, gereç giderlerinin tek bir kalemini bile karşılamayan kredilerin artırılması, öğrencilerin "bu konularda kurum idaresi ya da diğer kuruluşlar nezdinde temsil edilmelerini yasa gereği amaç edinen öğrenci derneklerinin programlarında yer almalıdır.

Öğrencilerin temsilcisi olma görevini üstlenen bir kuruluş olarak öğrenci dernekleri, bulundukları yükseköğretim kurumunun akademik yaşantısında da yerlerini almalıdır. Bölüm, fakülte, üniversite düzeyinde akademik kurullara, öğrencilerle ilgili konularda (ders programları, zamanlanması, sınav tarihleri vb.) görüş belirtme ve oy kullanma hakkına sahip olarak katılmayı önlerine hedef olarak koymalıdırlar. Üniversite yaşamına öğrencilerin temsil ve katılımı an-

cak bu yolla sağlanabilir. Öğrenci dernekleri gerek öğrencilerin tek temsilcisi, gerek kurumlar karşısında tek muhatap olarak, bu görevi üstlenmelidir. Öğrencinin en basit akademik sorunları karşısında bile tavır almasını engellemeye yönelen disiplin yönetmeliği ise mutlaka gözden geçirilmelidir. Bu yönetmelik olağanüstü dönemin kendine özgü kuşkularına göre hazırlanmıştır. Öyle ki, öğrencinin, yükseköğretim kurumu yöneticilerinin kararları aleyhine söz söylemesini bile tehdit eder nitelikte kurallar konmuştur. Öğrenci kendisi için olumsuz bulduğu kararlar karşısında konuşamayacaksa istemlerini nasıl dile getirecektir. Öte yandan toplumun birçok kesimi baştan beri YÖK'ü ve uygulamalarını sert biçimde eleştirirken, bu uygulamalardan doğrudan etkilenen öğrencilerin eleştirilerini keyfi kullanılmaya elveren kurallarla sınırlamaya kalkışmanın açıklaması ne olabilir? Ayrıca disiplin kurullarında öğrenci derneklerinin temsilci bulundurması demokratik işleyiş açısından gerekli bir unsurdur. Disiplin kurullarında öğrencilere söz ve oy hakkı verilmemesinin, üniversite düzeni açısından hiçbir mantıklı açıklaması olamaz.

Öğrenci dernekleri, buraya kadar tartıştığımız en belli başlı akademik sorunlara çözüm aramanın yanı sıra, öğrencilerin kültürel, sosyal, sportif gelişimlerini sağlayacak çalışmalara gereken önemi vermelidirler. Yasada öğrenci derneklerinin amacı içinde açıkça sayılmış bu tür çalışmalar için üniversite yönetimleri gereken olanakları sağlamakla yükümlüdür. Artık satranç kulüplerinin çalışmalarına bile "kötü emellere alet olacak" kuşkusuyla yaklaşıldığı günler geride kalmış olmalıdır. Üniversite yönetimleri, öğrenci-

lerin her yönden yetişkin birer birey olmalarına olanak sağlayan bu tür çalışmalara "zehir hafiye" mantığı ile yanaşmamalıdır.

SONUÇ

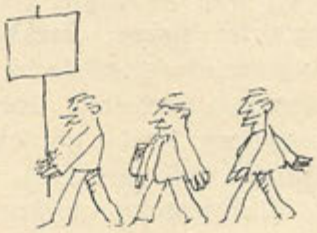
Bütün çalışma boyunca öğrenci derneklerinin neden gerekli olduğunu, hangi ilkelere dayanması gerektiğini anlatmaya çalıştık. Üniversitenin çözüm bekleyen sorunlarının en belli başlı olanlarına değindik. Bu sorunların aşılmasında katılımın, öğrenci derneklerinin önemini vurguladık.

Ancak burada son sözü söylerken, altını çizerek belirtmek gerekiyor: günümüz üniversitesinin getirdiği sorunların aşılabilmesi tek başına öğrenci derneklerinin çabalarıyla olanaksızdır. Sorunlar, doğrudan politik tercihlerin biçim verdiği üniversite yapısının bütününden kaynaklanıyor. Temel ve kalıcı çözüm, üniversitenin demokratik-özerk bir yapıya kavuşturulmasından geçiyor. Üniversite yaşamında bu denli köklü bir değişim ise, ülkedeki siyasal güçler dengesinden bağımsız düşünülemez. Sorun eninde sonunda gelip siyasal iktidar sorununa dayanıyor.

Bu durumda öğrenci gençliğin çıkarlarıyla, toplumsal güçlerin amaçları nesnel olarak çakışıyor. Değişimden yana olan toplumsal güçlerin ülkede siyasal ağırlıklarını arttırmaları sürecinin, doğrudan üniversite yaşamına yansıyacağı kuşku götürmez. Ancak bu ilişki tek yönlü işleyen etki yaratmaz. Etkileşim karşılıklı olmaktadır. Üniversiteyi oluşturan unsurların

yığınsal örgütlenmesi ve demokratik hakları için ağırlık koymaları da, karşılıklı olarak onarım ve degişimden yana olanlar ile düzeni otoriter yöntemlerle savunmak isteyen güçler arasındaki siyasal dengeyi birinciler yararına etkiler.

Sonuç olarak, demokrasinin tüm kuralları ve kurumlarıyla sınırsız işlediği bir ülke öğrenci derneklerinden çok şey kazanacaktır. Bu yüzden demokrasiyi savunmak, öğrenci derneklerine sahip çıkıp desteklemekten ve demokratik eğitimi savunmak da, bağımsız-demokratik Türkiye'yi savunmaktan geçiyor.

YARIN YAYINLARI
EĞİTİM - GENÇLİK DİZİSİ: 1

ÖĞRENCİ KIYIMI

Gelecekleri Yokedilen Onbinlerce
Üniversite Öğrencisinin Öyküsü

Selim Demirci

YÖK, üniversite öğrencileri üstünde acımasız bir hızar gibi çalışıyor. Üniversite gençliği, sudan gerekçelerle öğrenim hakkının yokedilmesi karşısında susmadı. Okullarıyla ilişiği kesilenlerin bir bölümü afdan yararlanıyor. Ama ya geri kalanı? Bu kitapta, "atılmalar"ın nedenleri, yasadışılığı, sonuçları, karşı çıkılması için neler yapılabileceği ve af süreci tartışılıyor. **Öğrenci Kıyımı**, akademik bir sorunun siyasal bir soruna dönüşmesinin öyküsü içinde, üniversite öğrencileri, aileleri ve araştırmacılar için kaynak bir kitap olarak hazırlandı.

Fiyatı: 250.— lira.

EĞİTİM-GENÇLİK DİZİSİ

Ülkemizde 15-24 yaş grubunda 9 milyon genç insan var. Gençliğin 1.4 milyonluk kesimi ise öğrenim görüyor. Gençlik içindeki kesimlerin ayrı ayrı ve bir bütün olarak yığınla sorunları var. Bu sorunların, yaşadığımız 1985 Uluslararası Gençlik Yılı nedeniyle, önemlerine uygun ağırlıkta ele alınıp incelenmeleri gerekirken, nerdeyse üzerleri örtülmeye çalışıldı. Hiçbir devlet kurumu ve yetkili 1985 Gençlik Yılı'nda bir tek ana sorunun çözümlenmiş olduğunu öne süremez.

Bu koşullarda hazırlanmış olan elinizdeki kitapçık, ağırlıklı olarak öğrenci gençliğin sorunlarına yönelik olarak düşünüldü. Ana fikri de son derece yalın: tüm sorunların çözümünde odak noktasının "katılım" olduğuna inanıyor. Bir başka deyişle, öğrencilerin ancak örgütlenerek hak arama eyleminde başarılı olacaklarına inanıyor.

300 Lira